

Valmistoitutu tootvate ettevõtete 2015. aasta ülevaade

Lühikokkuvõte

- Valmistoitutu tootvad ettevõtted tootsid 2015. aastal peaaegu 200 mln euro eest toodangut, millest ~50% eksporditi.
- Sisetarbimise kasvu toel müügitulu pisut suurenes. Valmistoitutu tootvate ettevõtete müügitulu oli 2015. aastal 241,5 mln eurot ehk 1,7 % enam kui eelneval aastal. Lisaks toodangumahu kasvu aeglustumisele võis käibe kasvu pärssida ka vähenenud müügi hinnad.
- Kasumi kasv aeglustus. 2015. aastal oli ettevõtete kogukasum¹ 21,7 mln eurot. Nõrk nõudlus ja töökulude tootlikkuse² langus pidurdasid ettevõtete kasumlikkuse kasvu.
- Kulude kasv pidurdus, mis tulenes eelkõige sisendite hinnalangusest. Samas tööjõukulud, mis moodustavad peaaegu viiendiku kuludest, jätkasid hoogsat kasvu. Valmistoitutu tootvate ettevõtete 2015. aasta kulud olid 219,0 mln eurot
- Kulude kokkuhoid väljendus lisandväärtuse kasvus. Valmistoitutu tootvate ettevõtete poolt loodi 2015. aastal 60,3 mln eurot puhast lisandväärtust ehk 9% enam kui eelneval aastal.
- Kontsern Orkla Confectionery & Snacs Finland Ab, mille koosseisu kuulub ka AS Kalev, plaanib suurendada oluliselt oma turupositsiooni Balti riikides. Jaanuaris sai ettevõtte Läti konkurentsiametilt loa osta kaubamärgid „Laima“ ja „Gutta“.
- Paulig Grupi tööstusmaitseainete divisjoni kuuluv Saue Production OÜ vahetas omanikku. Aprillis lõpule jõudnud tehinguga müüdi ettevõtte Prantsuse firmale Solina Grupp, kes on üks Euroopa suuremaid maitseainetootjaid.

¹ Kogukasum (-kahjum) = müügitulu – kulud kokku

² Töökulude tootlikkus = müügitulu/tööjõukulud

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK³ 2008) järgi gruppi C108.

Ülevaates käsitletakse valmistoitute tootvate ettevõtetenä järgmisi ettevõtteid:

- valmistoitute tootmine⁴
- suhkru ja kondiitritoodete tootmine
- kohvi ja tee töötlemine
- maitseainete ja kastmete tootmine
- eritoitute tootmine⁵

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA lühiajastatistika andmed on 04.04.2016 seisuga.

Positsioon majanduses

Valmistoitute tootvatel ettevõtetel on oluline koht Eesti toiduainetööstuses, andes 13% toiduainetööstuse müügitulust ning peaaegu 20% toiduainetööstuse lisandväärtusest ja ekspordist. Samuti annavad nad olulise panuse tööhõivesse (2588 tööga hõivatut).

Keskmiselt tegutseb Eestis 90–100 valmistoitute tootvat ettevõtet (juriidilisi isikuid). Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli suuremat tööstust ~70% valmistoitute tootvate tööstuste müügitulust. Suurima osakaaluga on suhkrust kondiitritoodete ja maitseainete tootmisega tegelevad ettevõtted. Suurusgrupiti (töoga hõivatud isikute⁶ arvu järgi) oli kõige enam alla 10 töötajaga mikroettevõtteid, mis moodustavad peaaegu 80% kogu ettevõtete arvust.

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2015. aastal valmistoitute tootvate ettevõtete poolt kokku ~200 mln euro eest toodangut, millest pool eksporditi. Valmistoitute moodustas 2015. aastal 14,4% toiduainetööstuse ning 2,2% töötleva tööstuse toodangust.

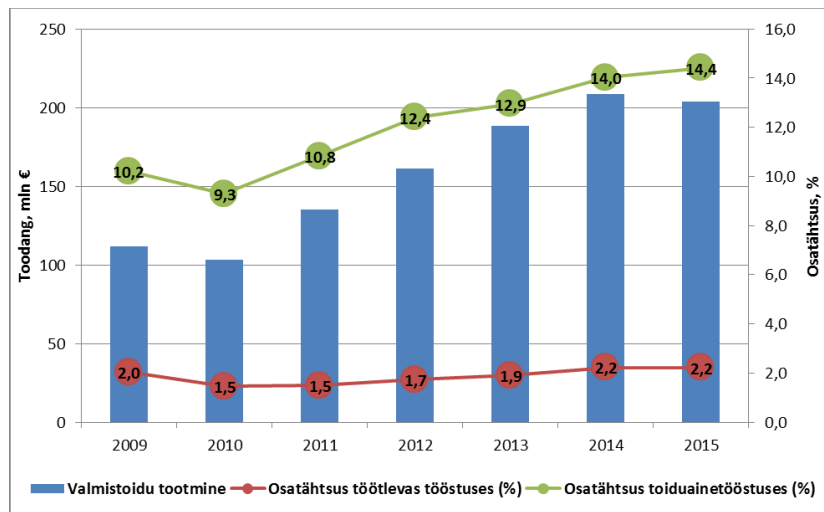
³ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

⁴ Salatid, võileivad, pannkoogid jne

⁵ Laste piimasegud, dieet- ja diabeetikute toidud, gluteenivabad toidud jne

⁶ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata tööajast

Joonis 1. Valmistoitu tootvate ettevõtete toodang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: SA, MEM arvutused

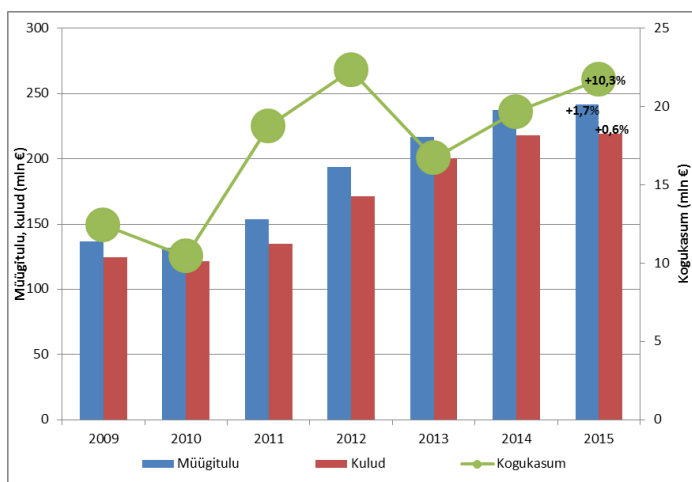
Majandusnäitajad

Välisnõudlus vähenes, kuid kiire palgaskasv ja tarbijahinna langus toetas sisetarbimise kasvu. Sisenõudluse suurenemise tulemusel valmistoitu tootvate ettevõtete **müügitulu** pisut kasvas. Ettevõtete 2015. aasta müügitulu oli 241,5 mln eurot ehk 1,7% rohkem kui eelmisel aastal. Välisnõudluse vähenemine võis olla tingitud oluliste kaubanduspartnerite kehvast majandusolukorrast. Näiteks šokolaaditoodete eksport Venemaale vähenes üle 60%. Lisaks ekspordi vähenemisele võis käibe kasvu pärssida ka vähenenud müügihinnad. Toiduainetööstuse 2015. aasta tootjahinnad olid ~4% madalamad võrreldes eelmise aastaga. Valmistoitu tootvate ettevõtete müügitulu moodustas 2015. aastal 13,4% toiduaine- ning 2,2% töötleva tööstuse müügitulust.

Kulude kasv pidurdus, mis tulenes eelkõige sisendite hinnalangusest. Samas tööjõukulud, mis moodustavad peaaegu viiendiku kuludest, jätkasid hoogsat kasvu (+8,3%). Valmistoitu tootvate ettevõtete 2015. aasta kulud olid 219,0 mln eurot ehk 0,6% suuremad kui eelmisel aastal (2014.a - +8,7%). Valmistoitu tootvad ettevõtted kulud moodustasid 12,9% toiduaine- ning 2,1% töötleva tööstuse kuludest.

Nõrk nõudlus ja töökulude tootlikkuse langus pidurdasid ettevõtete kasumlikkuse kasvu. 2015. aastal oli ettevõtete **kogukasum** 21,7 mln eurot ehk 10,3% rohkem kui eelmisel aastal (2014.a - +17,8%). 2015. aastal teenisid valmistoitu tootvad ettevõtted 21,9% toiduaine- ning 3,8% töötleva tööstuse kogukasumist.

Joonis 2. Valmistoitu tootvate ettevõtete müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Ettevõtete lisandväärtus 2015. aastal kasvas. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitu tootvates ettevõtetes 2015. aasta **puhast lisandväärtust**⁷ 60,3 mln eurot, mida oli 9,0% rohkem võrreldes eelneva aastaga. Valmistoitu tootvad ettevõtted annavad 18,3% toiduaine- ning 2,6% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

Joonis 3. Valmistoitu tootvates ettevõtetes loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

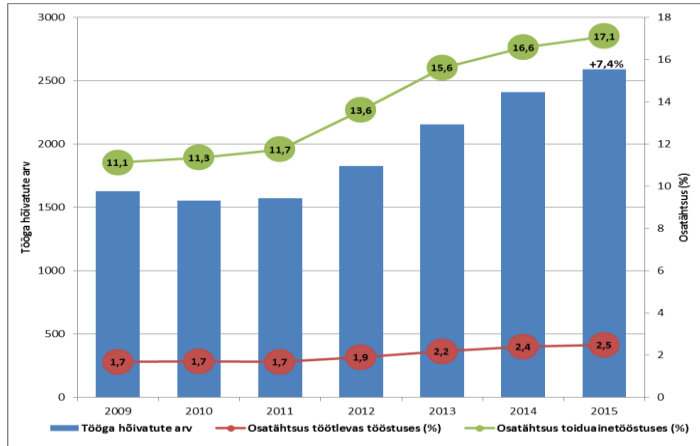
Allikas: SA

Valmistoitu tootvates ettevõtetes tegutseb keskmiselt 17,1% toiduainetööstuses ning 2,5% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. Viimastel aastatel on suuremad ettevõtted teinud investeeringuid tootmismahu kasvatamiseks ja sellest tulenevalt on töötajate arv kiiresti tõusnud. SA andmetel oli 2015. aastal valmistoitu tootvates ettevõtetes tööga hõivatud keskmiselt 2588 inimest, mida oli 178

⁷ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum)+ tööjookulud

inimese võrra (+7,4%) rohkem kui eelneval aastal. Hõive kasvu võis mõjutada ka 2014. aasta 1. juulil kehtima hakanud töötajate registreerimiskohustus.

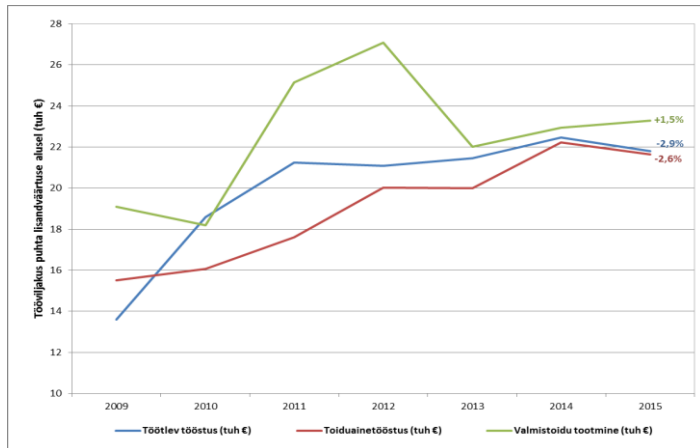
Joonis 4. Tööga hõivatute arv valmistoitutootvates ettevõtetes, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Kui toiduaine- ja töötleva tööstuse tegevusalade keskmine **tööviljakus**⁸ 2015. aastal langes, siis valmistoitut valmistavad ettevõtted suutsid oma efektiivsust pisut kasvatada. Valmistoitutootvates ettevõtetes loodi 2015. aastal 23,3 tuh eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 1,5% rohkem võrreldes eelmise aastaga.

Joonis 5. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: SA, MEM arvutused

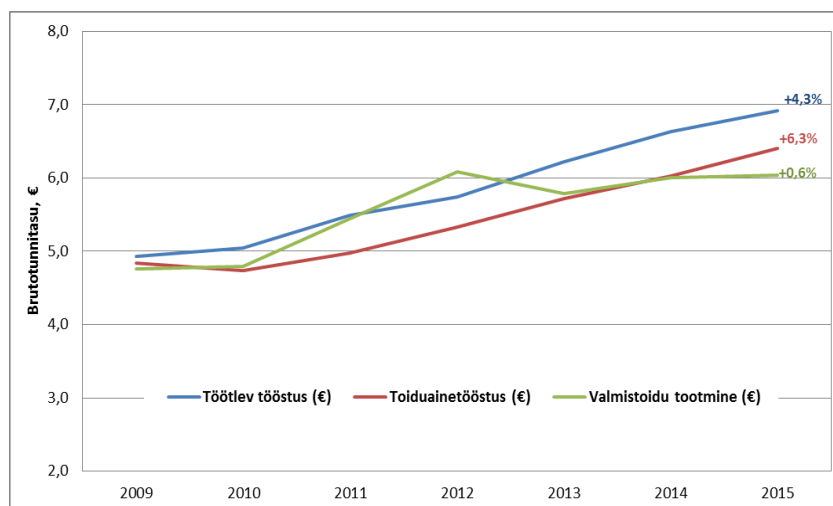
Valmistoitutootvate ettevõtete **keskmine brutotunnitasu**⁹ 2015. aastal oli 6,0 eurot, mida oli 0,6% vähem kui eelneval aastal. Üheks brutotunnitasu kasvu pidurdavaks teguriks võis olla 1. juulil 2014. a kehtima hakanud töötajate registreerimiskohustus. Selle tulemusel suurenes varem ümbrikupalka

⁸ Tööviljakus = puhas lisandväärtus/ tööga hõivatud inimeste arv

⁹ Brutotunnitasu = palgakulu/ töötatud tunnid

teeninud töötajate palgatulu deklareerimine. Eesti Panga hinnangul¹⁰ pärssis töötajate registreerimiskohustus nii keskmise palga kui ka tunnitasu kasvu, sest lisandunud töötajate keskmine palgatulu oli maksu- ja tolliameti andmete kohaselt miinimumpalga lähedal. Valmistoitutootvate ettevõtete keskmine brutotunnitasu jäi alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele vastavalt 12,7% ja 5,7%.

Joonis 6. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: SA, MEM arvutused

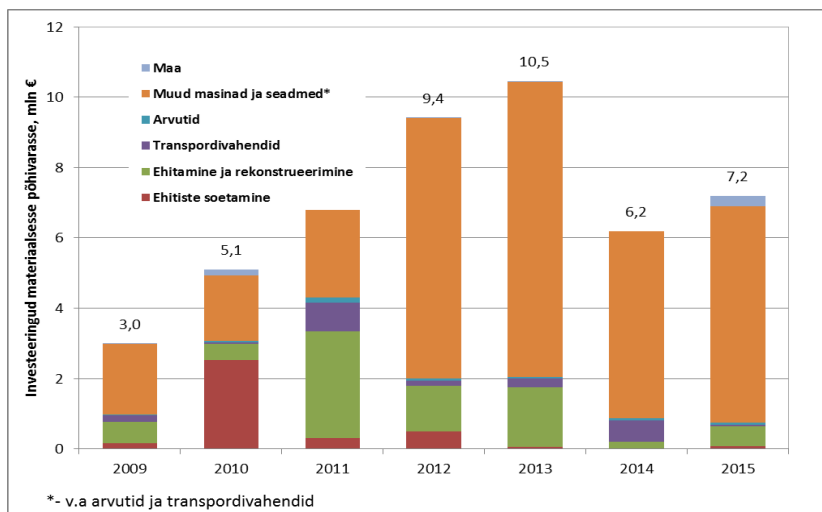
Investeeringud

Investeeringud on taas hakanud suurenema. Elavnemise üheks põhjuseks on EL finantsperioodi 2014-2020 toetusmeetmete avanemine. Valmistoitutootvad ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2015. aastal 7,2 mln eurot ehk 16,1% (+1,0 mln €) rohkem kui eelmisel aastal. Investeeringuaktiivse suurenemist on toetanud madalad laenuintressid. Eesti Panga andmetel¹¹ ettevõtted elavdasid investeerimist väliskapitali kaasabil, kuna 2015. aasta lõpuks oli ettevõtete laenujääk suurenenud eelmise aasta sama ajaga võrreldes.

¹⁰ <https://www.eestipank.ee/press/keskmise-palga-saaja-ostujoud-kasvas-kiiresti-26022015>

¹¹ <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/650>

Joonis 7. Valmistoitutootvate ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (tuh €)

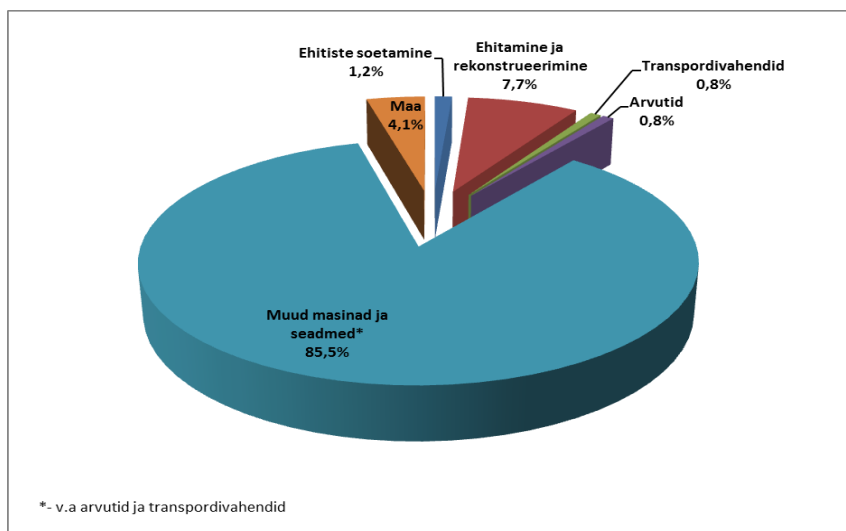

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeriti muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 6,1 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 85,5%. Seega investeerisid ettevõtted eelkõige potentsiaalse efektiivsuse kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline jätkuvalt investeerida masinate ja seadmete uuendamisse. Vähem investeeriti ehitamisse ja rekonstrueerimisse (553 tuh €), maasse (292 tuh €), ehitiste soetamisse (87 tuh €), transpordivahenditesse (54 tuh €) ning arvutitesse (58 tuh €).

Põhivara liigiti suurenesid eelmise aastaga võrreldes investeeringud ehitiste soetamisse, ehitamisse ja rekonstrueerimisse, maasse ning muudesse masinatesse ja seadmetesse. Vähenesid transpordivahenditesse ning arvutitesse tehtud investeeringud.

Joonis 8. Investeeringute jaotumine valmistoitutootvates ettevõtetes 2015. aastal (%)

Allikas: SA

Kaubandus

Esialgsetel andmetel eksportisid valmistoitua tootvad ettevõtted 2015. aastal ~103 mln euro eest toodangut. Eesti jaoks oluliste kaubanduspartnerite halb majandusolukord pärssis ekspordi kasvu. Võrreldes eelmise aastaga vähenes eksport 5%. Ärev geopoliitiline olukord võib ka olla üheks välisnõudluse vähenemise põhjuseks, sest valmistoidu väljavedu mitte- eurosooni riikidesse vähenes aastases võrdluses ~22%. Valmistoitua tootvate ettevõtete eksport moodustas 2015. aastal 21% toiduainetööstuse ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost.

Tabel 1. Valmistoitua tootvate ettevõtete koondandmed

	2014	2015	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	208,7	204,0	-2,2
Valmistoitua tootvate ettevõtete toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	14,0	14,4	+0,4pp
... töötlevas tööstuses	2,2	2,2	-
Majandustegevuse näitajad**			
Müügitulu, mln €	237,4	241,5	+1,7
Kulud, mln €	217,7	219,0	+0,6
Kogukasum, mln €	19,7	21,70	+10,3
Puhas lisandväärtus, mln €	55,3	60,3	+9,0
Valmistoitua tootvate ettevõtete lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	17,1	18,4	+1,3pp
... töötlevas tööstuses	2,4	2,6	+0,2pp
Tööviljakus lisandväärtuse alusel, tuh €	22,9	23,3	+1,5pp
Tööga hõivatute arv valmistoitua tootvates ettevõtetes	2410	2588	+7,4
Keskmine brutotunnitasu, €	6,00	6,04	+0,6
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	6194,4	7192,0	+16,1
... ehitiste soetamine	7,4	86,6	+1064,0
... ehitamine ja rekonstrueerimine	204,7	553,1	+170,2
... transpordivahendid	66,8	57,6	-90,8
... arvutid	0,07	0,06	-13,8
... muud masinad ja seadmed	5326,9	6148,7	+15,4
... maa	0,0	291,8	+100
Legend			
pp	protsendipunkti		
	suurenenud		
	vähenenud		

Tabel 2. Valmistoitu tootvate ettevõtete põhinäitajate aegrida

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ettevõtete arv (juriidilised isikud)	77	61	84	95	94	90	115
Keskmine tööga hõivatud isikute arv	1060	1340	1395	1548	1451	1773	1558	1562	1628	1553	1571	1826	2155	2410	2588
Kogukasum, mln €	...	3,0	2,7	2,8	5,4	2,0	6,6	4,8	12,4	10,4	18,8	22,3	16,7	19,7	21,7
Puhas lisandväärtus, mln €	...	11,5	12,8	14,6	17,8	17,8	21,5	22,0	31,1	28,2	39,5	49,5	47,5	55,3	60,3
Töövõljalikus puhta lisandväärtuse alusel, tuh €	...	8,6	9,2	9,4	12,3	10,0	13,8	14,1	19,1	18,2	25,2	27,1	22,0	22,9	23,3
Müügitulu, mln €	58,5	63,3	75,5	96,0	81,3	98,3	101,1	122,3	136,7	131,8	153,4	193,4	216,9	237,4	240,8
Kulud kokku, mln €	...	60,3	72,7	93,2	76,0	96,3	94,5	117,5	124,2	121,4	134,7	171,1	200,2	217,7	219,0
Tööjõukulud, mln €	6,9	8,6	10,1	11,8	12,4	15,8	14,8	17,2	18,7	17,8	20,8	27,2	30,8	35,6	38,6
Toodang, mln €	111,7	103,5	135,4	161,5	188,2	208,7	204,0
Eksport, mln €	49,0	46,9	54,8	76,0	86,3	108,9	103,3